

kérdések is, amelyek a kézikönyvben az előző munkahellyel kapcsolatosak: pedig ha a munkavállalónak nincs titkolnivalója, miért is ne vehetné fel a munkahelyi vezető a kapcsolatot a jelentkező előző főnökével annak érdekében, hogy minél pontosabb jellemzést kaphasson az új közösségbe kerülő kollégáról – természetesen ez csak úgy etikus, ha a kapcsolatfelvételhez szükséges elérhetőséget a jelentkezőtől kapja meg. A kézikönyv további kérdései között szerepel-

nek még ún. diagnosztikai típusúak (a papír-, a számítógép előtti vagy az olvasókkal kapcsolatos munkát kedveli-e; milyen a közösséghez való viszonya, erős vagy gyenge jellem stb.) és a magánszférára vonatkozóak (vannak-e jellemének erős oldalai, milyen tulajdonságát szeretné javítani, és melyiket erősíteni, szeret-e másoktól tanulni, mivel tölti a szabad idejét, van-e saját könyvgyűjteménye stb.).

(Hangodi Ágnes)

Lásd még 80

Felhasználók és használat

Használat- és igényvizsgálat

07/124

GENONI, Paul - MERRICK, Helen - WILLSON, Michele A.: Scholarly communities, e-research literacy and the academic librarian = *El.Libr.* 24.vol. 2006. 6.no. 734-746.p. Bibliogr.

A tudományos közösségek, az e-kutatási jártasság és az egyetemi könyvtáros szerepe

Egyetemi könyvtár; Kutatás információellátása; Kutató -mint olvasó; Számítógép-hálózat

Annak vizsgálatára, hogy az infokommunikációs technológia folyamatos fejlődése hogyan változtatja meg a tudósok és kutatók munkáját, a Curtin egyetemen (Perth, Ausztrália) felmérést végeztek az oktatók-kutatók és a posztgraduális hallgatók internethasználatáról.

Mint várható volt, a válaszolók gyakran használják az internet kommunikációs funkcióit, az informális tudományos kommunikáció érdekében, ugyanakkor 9,8% csak alkalmanként, vagy soha nem használ e-mailt. A kutatók inkább olvasóként használják a különféle kommunikációs eszközöket: a válaszolók közel fele soha nem ír

a levelezőlistákra, több mint fele soha nem ír a hirdetőtáblákra. Leggyakrabban a jól ismert kollégákkal folyik kommunikáció, de a válaszolók fele legalább alkalmanként kapcsolatba lép ismeretlenekkel (vagy ismeretlenek keresik meg őket), és 26 % létesített napi vagy gyakori kommunikációval járó kollegiális kapcsolatot olyan kutatóval, akivel soha nem találkozott. 58% válaszolt úgy, hogy mióta internetet használ, sokkal inkább válaszol ismeretlen kutatók kérdéseire, mint korábban, és közel háromnegyedük szerint több a kollégák közötti informális levelezés.

Az internethasználat nyomán 76% több szakfolyóiratot olvas, 33% pedig aktívabban járul hozzá a szakirodalomhoz, mert az interneten alapuló kooperáció gyakran vezet cikkíráshoz, illetve mert az internet számos új publikálási lehetőséget hozott. Meglepő, hogy 25% most több konferencián vesz részt, holott az internetes kapcsolatok éppen a kevesebb személyes részvétel mellett szólnának. Akiknek már az internet előtt is volt tudományos kommunikációs gyakorlatuk, külön kérdéseket is kaptak. Válaszaik szerint kétharmaduk intenzíven használja az internetes és webalapú könyvtári szolgáltatásokat, mindössze 18% használja ritkábban a könyvtár szolgáltatásait, 18,6% viszont gyakrabban látogat személyesen is a könyvtárba.

A változások dinamikusabb és rugalmasabb tudományos kommunikációt, illetve együttműködést tesznek lehetővé. Akár a hagyományos „láthatatlan kollégium” kiterjedésének, akár egy újfajta „virtuális találkozóhelynek” tekintjük, az ilyen jellegű fórumok fejlesztése és fenntartása mind a kutatók, mind a könyvtárosok részéről fontos része a mai „akadémiai” életnek.

(*Mohor Jenő*)

07/125

RIPON, Romuald: L'observation des publics à la Bibliothèque nationale de France. Quels enjeux? quelles méthodes? = Bull.Bibl.Fr. 51.tom. 2006. 2.no. 32-35.p.

Res. angol, német és spanyol nyelven

A francia nemzeti könyvtár használóinak vizsgálata: kérdések és módszerek

Felmérés; Hatékonyság; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Nemzeti könyvtár

A Francia Nemzeti Könyvtár új otthonának, a Francois Mitterand könyvtárnak 1996. decemberi megnyitása óta a vezetők igen gondosan figyeltek arra, hogy a könyvtár közönségét a lehető legjobban megismerjék. Ennek érdekében számos ankétot és rendezvényt szerveztek a könyvtár Richelieu épületében is, amely nagy részét a szociológus Christian Baudelot vezette le. Az erre és a könyvtár egyéb tevékenységei eredményeinek vizsgálatára évi százezer eurót biztosítottak. A jelen cikk az e pénzből finanszírozott felmérések, kutatások tematikai és módszertani sokszínűségét összegzi.

Az új könyvtár első évében már megkezdték a vizsgálatokat, amelyet öt időpontban –1997-ben, 1999-ben, 2000-ben, 2002-ben és 2005-ben – ismételték meg kérdezőbiztosokkal a könyvtár különböző épületeiben. A körülbelül 15-30 percet igénybe vevő kérdéssort csak magában a Mitterand épületben két hét alatt 1500-an töltötték ki, de az eredmény értékelhetősége és objektivitása érdekében 2005-ben interneten és 2006-ban

telefonon is kikérdezték olvasóikat (1000 főt). A felmérések valamennyi kérdése az olvasók személyiségére és a könyvtár használatára, a szolgáltatások által nyújtott lehetőségekre vonatkozott. Ennek az elégedettségi felmérésnek az eredménye ma már a <http://www.bnf.fr/page/zNavigat/frame/infopro.htm?ancre=publics/enquetes.htm> URL-címen olvasható.

A tapasztalatok alapján megerősödött az a gondolat, hogy egy-egy részterületre külön kell figyelni, külön felmérést kell készíteni, mert jellegből adódóan nem kapcsolhatók be a könyvtár átfogó egészébe. Amikor az elektronikus forrásokat (adatbázisokat, e-folyóiratokat, internetes online dokumentumokat) tartalmazó portálszolgáltatást elindították az olvasótermekben, megvizsgálták a kevés gyakorlattal rendelkező felhasználók, az e-források használatára kíváncsi olvasók és az online keresésben, forráshasználatban jártas kutatók szokásait. Egy másik felmérésben a könyvtár ún. „függőkert” részének olvasóit mérték. Ezt az állományrészt 80%-ban az egyetemisták látogatják. 2003-tól folyamatosan vizsgálják, figyelik őket, és számos kedvezményt biztosítanak nekik. Nyaranta például bizonyos hétvégéken ingyenesen használhatják a könyvtárat. A vizsgálati módszer itt más, az érkeztető övezetek munkatársai adják a kérdőíveket, amelyek összesítése után kiderült, hogy ebben az ingyenes időszakban a könyvtár látogatóinak több mint 50%-a nem az egyetemisták köréből kerül ki. A Mitterand könyvtár keleti halljának látogatóit aszerint mérték, hogy adott nap adott időszakában hány felhasználó és hány látogató érkezett a könyvtár e részébe.

A cikk tovább sorolja a példákat és kiderül, hogy számos másféle vizsgálatot folytattak és folytatnak a könyvtár munkatársai annak érdekében, hogy a legmegfelelőbb szolgáltatásokat nyújthassák olvasóiknak egy olyan igazi kulturális fejlődés érdekében, amelynek pénzügyi adatai megfelelnek a gazdasági mutatók mindenkori követelményeinek.

(*Pajor Enikő*)

07/126

NORRIS, Sonya Schryer: Real simple? Exploring online user satisfaction in Michigan = Libr.J. 131.vol. 2006. 18.no. 34-36.p. Bibliogr.

Felmérés a michigani elektronikus könyvtár online katalógusának használatáról

Elektronikus könyvtár; Ember-gép kapcsolat ; Felmérés [forma]; Online katalógus; Szolgáltatások használata

A Kelet-Karolina Egyetem (East Carolina University) könyvtárában 2004 tavaszán útvonal-elméletet végeztek. A dokumentumokat beérkezésüktől teljesen feldolgozott állapotukig követték. A vizsgálatot egy hosszú távú önértékelési folyamat részeként indították meg. A dokumentumokba már a postai csomagok felbontásakor kísérőlapot helyeztek, melyen minden elvégzett feladatot dokumentáltak a befejezés dátumával együtt. A cikk leírja a vizsgálat megtervezését, elemzi az eredményeket, és ismerteti néhány változtatást, melyek tanulsággal szolgálhatnak hasonló projektek jobb kivitelezéséhez.

(Autoref.)

07/127

COUDRIN, Delphine: Fréquentation du site Internet. Une expérience d'évaluation à la bibliothèque municipale de Lyon = Bull.Bibl.Fr. 51.tom. 2006. 2.no. 54-58.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Internethelyek látogatottsága: a Lyoni Városi Könyvtár tapasztalatai

Felmérés; Honlap; Szolgáltatások használata; Városi könyvtár

A szerző az 1995-ben írott szakdolgozatához készített felmérésének tapasztalatait adja közre e cikkében.

A Lyoni Városi Könyvtár 1995-ben hozta létre internetes honlapját, amelyen az általában ismert könyvtári kínálattal találkozhatunk: információk az adott könyvtárról, könyvtári publikációk, gyakorlati tanácsok, online referenz szolgáltatás, digitalizált állományrészek elérhetősége, egyedi könyvtári sajátosságok stb.

Tíz év elteltével a könyvtár szakemberei úgy vélték, a továbbfejlesztés, felújítás előtt itt az ideje, hogy megvizsgálják honlapjuk eredményességét, olvasóik, látogatóik elégedettségét. Érdeklődésük az alábbi kérdéskörökre terjedt ki:

A honlap segítségével, a hálózati elérhetőséggel nyert-e a könyvtár új látogatókat, új célközönséget? Ha igen, kik ők? Használják-e más virtuális könyvtárat és hogyan? Mely online, virtuális könyvtári kínálatot tartják a leghasznosabbnak és miért? Milyen javaslataik lennének a webhely továbbfejlesztéséhez? Minek érzik hiányát?

A kérdőív összeállításához elsősorban az angolszász gyakorlatot és a kereskedelmi honlapok felmérésének a gyakorlatát követték, mivel azok sokkal szerteágazóbbak, mint amit a francia könyvtárak általában használnak.

A kérdések öt témakört öleltek át:

1) Mérték a weboldal felkeresésének gyakoriságát a helyi lakosság, a rendszeres és az új látogatók köréből.

2) Külön kérdéscsoportot állítottak össze a látogatók szociológiai vizsgálatához, amelyben a nem, kor, iskolázottság stb. adatait elemezték.

3) Kíváncsiak voltak arra, hogy a könyvtár internetoldalát használók a valóságban is felkeresik-e a könyvtárat? A 4-5. kérdéskör a webhely gyakorlati használhatóságát, majd az olvasók és látogatók elégedettségét vizsgálta.

Egy hónap alatt 1370-en válaszoltak a virtuális kérdőívre. Az összesítés után még a vizsgálat és az értékelés között eltelt idő alatt született logfájlok és scriptek adatait is figyelembe vették. Így az alábbi eredmények születtek:

- a honlap használói többségében a nők (65%);
- a fiatalok aránya 28,5% (18-24 év), szinte

azonos a ténylegesen könyvtárba járókkal (nők 62%, fiatalok 26 %);

- a webhelyet felkeresők 62 %-a lyoni lakos;
- a használók 65%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezik (érettségi+2,3,4,5 év tanulmányi idő);
- a megkérdezettek 82%-a legalább egy interneten elérhető könyvtár szolgáltatásait használja, 74%-uk pedig beiratkozott olvasó is;
- az internauták 14%-a valamilyen „könyves” hivatást gyakorol.

Összességében tehát elmondható, hogy az internetes változatot zömében azok használják, akik a valóságban is olvasók. Világosan érzékelhető, hogy ők a könyvtárban végzendő munkájukat készítik elő azzal, hogy először felkeresik a könyvtár internetes oldalát, és ott megnézik az adott dokumentumra vonatkozó lelőhely-információkat. A felmérés bizonyítja, hogy a leggyakrabban az OPAC katalógust (58%) és a hasznos információk (21%) részt keresik fel.

A továbbfejlesztést illetően az olvasók, felhasználók javaslatai, kérései ugyancsak az OPAC minőségi fejlesztését célozzák meg: legyen olvashatóbb, egyszerűbb az interfész, legyen világosabb szerkezetű, rendelkezzen összetett keresési funkciókkal. Ez utóbbi és a hozzá hasonló kérések azért érdekesek, mert ezek a kezdetektől fogva léteznek, ám az olvasók figyelmét elkerülték, nem vették észre. Mint ahogy az online referenz szolgáltatást is csak 68-an ismerik az 1370-ből! Ennek talán az a magyarázata, hogy a szolgáltatás a honlapról a könyvtári szolgáltatások igénybevétele nélkül, közvetlenül érhető el, és aki az egyiket használja, nem biztos, hogy a másikra is kíváncsi. A fejlesztési javaslatok körében felmerült, hogy ezt a szolgáltatást talán úgy kellene integrálni a honlap egészébe, hogy aki online referenz segítséget kér, az láthassa a könyvtár egyéb szolgáltatásait is. A jövőre mutató kívánságok között szerepel még a blogírás és a honlap könyvtári portállá fejlesztése is.

(Pajor Enikő)

07/128

AMAR, Muriel - BÉGUET, Bruno: Les semaines tests. Évaluation de l'utilisation des collections imprimées sur place à la Bpi = Bull.Bibl.Fr. 51.tom. 2006. 2.no. 36-41.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol, német és spanyol nyelven

A „teszthetek”: nyomtatott dokumentumok helybeni használatának mérése a Pompidou központ könyvtárában

Állomány használata; Felmérés; Helybenolvasás; Közművelődési könyvtár

A párizsi Pompidou központ könyvtára (Bpi) meghatározott heteken (teszthetek) keresztül mérte a monográfiák helybeni használatát. Minden kötet, amely visszakерült a polcra, megszámlálható egységet jelentett, és egy összetett értékelési módszer segítségével nem csak az volt megállapítható, hogy mit használtak, hanem az is, hogy melyik gyűjteményből származott (ágazatok és szakterületek szerint). A hosszabb időn át tartó megfigyelések lehetővé tették bizonyos strukturális tendenciák és szezonális eltérések mérését a hallgatók jelenlétével kapcsolatban. A teszthetek során nyert eredményeket a könyvtár arra is felhasználja, hogy gyűjteményét ezeknek megfelelően fejlessze tovább.

(Autoref.)

Lásd még 70, 81, 101, 104

Olvásáskutatás

07/129

EARL, Annette - MAYNARD, Sally: What makes a child a reluctant reader? = New Rev.Child.Lit.Lib.ariansh. 12.vol. 2006. 2.no. 163-181.p. Bibliogr.

Miért lesz egy gyerekből nehezen olvasó?

Didaktika -általános és középiskolai; Gyermekolvasó; Olvasási szokások; Olvasástanítás

A cikk arra keres választ, hogy a gyerekekből miért lesz gyenge olvasó. Vizsgálja az olvasáshoz kapcsolódó kellemetlen tapasztalatokat és az ennek következményeképpen fellépő negatív hozzáállást. A szerzők 14, 9-10 éves korú gyenge olvasóra kiterjedő kutatást végeztek. Miközben ők azt állították, hogy élvezik, az olvasás valójában nehézséget okozott nekik. Kiderült, hogy legtöbbjük nem is bízik saját olvasási készségében. A szerzők szerint a gyenge olvasókban fenn kell tartani a jó olvasási készség iránti igényt. Ez csak úgy lehetséges, ha a szemükben érték az olvasás, de az is nélkülözhetetlen, hogy a szülők vagy nevelők segítsenek a probléma leküzdésében. A szülők jelentősége alapvető a nevelésben; ha már egy korai stádiumban közbelépnek, a sikerre jóval nagyobb az esély.

(Autoref.)

Lásd még 72

Használók képzése

07/130

MUNRO, Karen: Modified problem-based library instruction. A simple, reusable instruction design = Coll. Undergrad. Libr. 13.vol. 2006. 3.no. 53-61.p. Bibliogr.

Problémaközpontú könyvtári használóképzés egyszerű módszerekkel

Használók képzése -felsőoktatásban; Oktatási módszer

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Sok könyvtáros még mindig előadásszerű formában képezi a használókat. A problémaközpontú tanulás (PKT) ettől erősen eltérő módszereket

alkalmaz. A könyvtáros nem szakértő forrásként prezentálja az információt, hanem aktívan, a hallgatók (csoportjainak) közreműködésével, a valódi kutatási szituációkat utánozva, a problémamegoldás gyakorlatát átadva tanít. Nyílt végű kutatási kérdéseket vet fel, és azokra keresik a hallgatók a megoldásokat.

A cikkben ismertetett módszert egy húszfős, diplomás csoportra fejlesztették ki az Oregoni Egyetem angol nyelv és irodalom tanszékén. Később a módszert módosították kisebb és nagyobb csoportokra, alsóévesek esetére és különböző témákra.

A kurzus előkészítése során a használók képzésével foglalkozó könyvtárosnak be kell szereznie a tantervet (az előírt olvasmányok és a tárgyalt témák jegyzékével egyetemben) és a hallgatók kutatási feladatainak egy másolatát. Ezekből kiindulva mérlegeli az adott kurzusra kitűzendő kutatási feladatokat és azok időigényét. Megpróbálja felmérni a felmerülő nehézségeket, és a szükséges ismereteket összeállítani, a hallgatókat módszeresen végigvezetve a kutatási-információkeresési folyamat lépésein. Maga választhatja meg, hogy a várható nehézségekről és az egyes lépésekről a hallgatókat előre tájékoztatja-e vagy sem.

Magán a tanórán egy bevezető ismertetés után bemutatja a hallgatóknak a könyvtár honlapját, a katalógus és az adatbázisok elérését. A hallgatók ezután kisebb csoportokat vagy párokat alakítanak, és minden további előadás vagy terjedelmes instrukció nélkül megkapják a feladatokat. A hallgatók a feladatokat megbeszélhetik, értékelhetik, közös stratégiákat alakíthatnak ki. A könyvtáros körbejár, amíg dolgoznak, és észrevételeivel, javaslataival szükség szerint segíti a munkát. Egy idő után újra összehívja a csoportokat, az egyes csoportok egymással megosztják tapasztalataikat. Projektor segítségével a könyvtáros mindent demonstrál, a hallgatókat pedig jegyzetelésre szólítja fel (tehát nem maga készít előre szórólapokat).

Ezzel a módszerrel a hallgatók jobban aktivi-

zálhatók, egymással jobban kommunikálnak, kérdéseik vannak, gyakrabban kifejezik elégedettségüket, és hogy értik-e a tudnivalókat. A megszerzett ismeretek jobban rögzülnek. Az oktatók is kedvezően fogadták a módszert, sok esetben a hallgatói csoportok részeként maguk is bekapcsolódtak a képzésbe. A könyvtáros számára a PKT-t könnyebb előkészíteni és végrehajtani, és élvezetesebb is ilyen órákat tartani. A könyvtáros tiszta képet kap a hallgatók kutatási készségeinek színvonaláról. A módszert azért bírálják, mert a gyakorlati készségeket részesíti előnyben az elméletiekkel szemben, illetve mert kevés idő jut a reflexiókra és vitára. Ugyanakkor a hallgatók figyelmét jobban leköti, és úgy ütemezhető, ahogy szükséges. Olyan feladatokat lehet választani, amelyek kihívást jelentenek, de nem frusztrálják a hallgatókat. A közös problémamegoldás azt demonstrálja, hogy egy-egy problémát sokféleképpen meg lehet közelíteni. A módszer eredményességéről empirikus vizsgálat eddig nem készült, de az informális visszacsatolás pozitív volt. A könyvtárosok szerint a hagyományos előadásoknál jelentősen több hozadék van minden résztvevő számára.

(Hegyközi Ilona)

07/131

WORCESTER, Lea - BARKER, Evelyn: Podcasting: exploring the possibilities for academic libraries = Coll. Undergrad. Libr. 13. vol. 2006. 3. no. 87-91. p. Bibliogr.

Podcasting: alkalmazási lehetőségek az egyetemi könyvtárakban

Egyetemi könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Információtechnológia; Kommunikáció -használókkal; Közművelődési könyvtár

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A podcasting viszonylag új fogalom a számítástechnikában. A podcast olyan előre felvett hangállományokat, mások vagy saját magunk által készített „rádióműsorokat” takar, amelyeket a felhasználó egy kliensprogram segítségével tölt az iPodjára, MP3-lejátszójára vagy a számítógépére. Mindez olyan ún. RSS feed olvasó programok segítségével történik, amelyek képesek az XML-alapú RSS fájlok mellékleteinek letöltésére és lejátszására. A felhasználó regisztrál a kiválasztott internetes műsorszolgáltatónál, és ettől kezdve a hangállomány letöltése automatikusan, külön beavatkozás nélkül zajlik.

A podcastingot ma már nem csak egyes rádióállomások, politikai pártok vagy a NASA használja oktatási vagy szórakoztató céllal, hanem különböző egyetemi könyvtárak is felismerték a benne rejlő lehetőségeket. A Baylor Egyetemen működő *Crouch Fine Arts Libraryben* olyan iPodokat bocsátanak a hallgatók rendelkezésére, amelyek kurzus és oktató szerint kategorizált oktatási anyagokat tartalmaznak. A Brigham Young Egyetemhez tartozó *Harold B. Lee Libraryben* az intézménnyel közelebből megismerkedni vágyó látogatók egy hordozható CD-lejátszón hallgathatják meg a könyvtári körsétához készített hanganyagot, illetve MP3 formátumban a saját készülékükre is letölthetik azt. A *Duke Divinity School* könyvtárosai az adatbázisaik használatához készítettek oktató hanganyagot.

A felsőoktatási intézmények könyvtárai mellett a közkönyvtárak is élnek a technika új eszközeivel, olykor egyszersmind követendő példákat szolgáltatva az egyetemi könyvtárak számára. A *South Huntington Public Libraryben* hat darab, népszerű hangos könyvekkel feltöltött, kölcsönözhető iPod shuffle készülék található. Az olvasók a hangos könyveket a saját készülékükre is feltölthetik.

A *Texasi Egyetem* könyvtárai 2005 áprilisában egy kísérleti podcastot hoztak létre annak felmérésére, hogy érdemes-e az adatbázisok útmutatóit, a különböző oktatási anyagokat ilyen formában is a felhasználók rendelkezésére bocsátani.

A kísérleti podcast a podcasting jelenségről szóló rövid tájékoztató szöveget tartalmazott. Létrehozása – témaválasztás, technikai előkészület, a szöveg megfogalmazása, felolvasása – egy hetet vett igénybe, s a könyvtárosok több problémába is ütköztek ez idő alatt (pl. a megfelelő hardver és szoftverháttér biztosítása, a felvétel elkészítéséhez alkalmas helyszín megtalálása). A podcast létrehozása során megállapítást nyert, hogy egyfelől nem minden témában készíthető podcast, másrészt hogy szükség van a teljes munkafolyamat levezénylésére alkalmas munkatársra, „gyártásvezetőre”, valamint – többek között promóciós célból – a letöltések gyakoriságát naplózó eszközre. Két hét alatt 113-szor töltötték le a podcastot. 2005 augusztusában pedig mindösszesen 462-ször.

A podcasting technológia rengeteg, egyelőre kihasználatlan lehetőséget rejt magában. A könyvtárak e technológia segítségével naprakész információkkal láthatják el olvasóikat szervezetük működésére, a különböző könyvtári programokra, eseményekre vonatkozóan, ily módon nagymértékben hozzájárulva a podcasting minél szélesebb körben történő elterjedéséhez.

(Dancs Szabolcs)

07/132

WARD, Dane: Revisioning information literacy for lifelong meaning = J.Acad.Lib.ariansh. 32.vol. 2006. 4.no. 396-402.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Az információs jártasság oktatásának újraértelmezése az élethosszig tartó tanulást szem előtt tartva

Használói szokások; Használók képzése

Az információs jártasság (*information literacy*) fogalmának újragondolására hívja fel a figyelmet a tanulmány szerzője, aki az *Illinois Állami Egyetem* (ISU) Milner könyvtárának vezető munkatársa. Az információs jártasság sokkal több kompetenciát tartalmaz annál, mint amit

jelenlegi gyakorlatunk és a kompetencia-szabványok sugallnak. Az információk ugyanis mindenütt jelen vannak, folyamatos kapcsolatban vagyunk velük, valamennyi érzékünkkel és intuíciónkkal is. Az információk összetettebb értelmezése viszont jelentősen befolyásolja az információs jártasságról való felfogásunkat és oktatását is: a kritikai gondolkodás így az információs univerzumban való navigálásnak csupán egyik eszköze. Ez a felfogás azt is megköveteli, hogy könyvtárosok és oktatók több figyelmet szenteljenek annak, hogy a diákok egy-egy témával személyes kapcsolatot tudjanak kialakítani, találják meg, értsék is meg „a könyvtárakban fellelhető kortalan bölcsességet, függetlenül annak formájától és műfajától”.

Az információs jártasság fogalmát az Amerikai Könyvtáros Egyesület elnöki beszámolója definiálta 1989-ben. Erre alapozva pedig két fontos mű is született a Felsőoktatási és Tudományos Könyvtárak Egyesülete (ACRL) gondozásában: a *Competency standards for information literacy* (2001) 5 szabványt, 71 témát és 141 mérhető teljesítménymutatót ír le, a *Characteristics of information literacy programs demonstrating best practices* (2003) pedig az oktatásához szükséges programpontokat fogalmazta meg. Több új fogalom (forrás alapú tanulás, médiajártasság stb.) is megjelent közben, magát az információs jártasságot is sokan más-más módon értelmezték.

A szerző új gondolata az, hogy a logikai és analitikus megközelítés nem elegendő: az intuíció és a képzelet pszichológiai folyamatait is használnunk kell a világhoz való viszonyunk megértéséhez. Az információs jártasság nem statikus és korlátozott eszme, hanem egy olyan dinamikus szemlélet, amely egyre fejlődik, és egyre több, az élethez alapvető fontosságú jártasságot foglal magában. *Shapiro* és *Hughes* 1996-ban (*Information literacy as a liberal art*) már arról beszélt, hogy a cél annak a megtanítása, mit is jelent szabad embernek lenni ma, az információ korában, és hogy az információs jártasság

olyan forradalmi eszköztár, melynek birtokában merész lépéseket tudunk tenni saját életünk alakításában, és azt tenni, ami a többség javát szolgálja.

Az újra értelmezett információs jártasság oktatása konkrét példájának kifejtése után a tanulmány az értékelés új útjaira tér ki, majd az információs jártasság szélesebb körű felfogásának a következményeit elemzi:

- (1) a tudnivalók és készségek köre jóval nagyobb, mint gondoltuk;
- (2) az információ mindkét oldalának oktatása nyomán újra kell gondolni a könyvtár tantervi szerepét;
- (3) az információs jártasság újragondolása azt is jelenti, hogy másképp kell beszélnünk róla, és másképpen kell a partnereket (az oktatókat és a diákokat) is hallgatni;
- (4) a legfontosabb persze a könyvtárnak és információforrásainak a tantervbe integrálása.

(Az egyetemi tanszékeket és a könyvtárat, illetve a könyvtárosokat és az oktatókat, diákokat elválasztó határ később jóval átjárhatóbb lesz).

Az információs jártasság ilyen formában való újragondolása fog majd életet adni a jövő egyetemi könyvtárának, amely a tanulási folyamat integráns része, ahol a könyvtárosok a használókat számos információs folyamatban segítik, vagyis a minőségi információk megtalálásában, egy téma személyes jellegzetességeinek a felfedezésében, a személyes tájékozódás megkönynyításában.

(Murányi Lajos)

07/133

STEINEROVÁ, Jela: Informačná gramotnosť vo svetle trendov práce s informáciami = Knižnica. 7.roč. 2006. 9.no. 3-8.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

Információs írástudás az információs tevékenység fejlődési irányainak tükrében

Fejlesztési terv; Használói szokások; Használók képzése; Információs társadalom

Az információs írástudás fogalmát információ-tudományi kutatások keretében számos nemzetközi szinten értelmezték. A legfontosabbak közé tartozik az *Alexandriai deklaráció az információs írástudásról és az élethosszig tartó tanulásról* (Alexandria proclamation 2005), a prágai deklaráció *Az információs írástudás társadalmi irányában* (2004), a *Világcsúcs az információs társadalomról* (Genf 2003, Tunis 2005) dokumentumai, az UNESCO nemzetközi programja, az *Information for All Programme* (IFAP) keretében megvalósult *Tematikus vita az információs írástudásról* (2005).

Az információs trendekre szociális, gazdasági, társadalmi változások egyidejűleg hatnak. Az információ fogyasztói oldalán a web önálló használatának széles körű elterjedése jellemző, de a kényelmes, webes tájékoztató, a hagyományos könyvtári referenz szolgáltatások mintájára kialakult szolgáltatások is megjelentek.

A web használóinak szokásai többnyire az életkor függvényei. Egyre több olyan szolgáltatás jelenik meg az információs iparban, amely kombinált információkínálatot biztosít (portálok, blogok, konferenciák, audio- és videoanyagok). Az egyéni használat felől a csoportos használat irányába tolódik a hangsúly. Felértékelődik a hagyományos könyvtári osztályozás, kategorizálás szerepe a weben, a tengernyi strukturálatlan információ rendezésének igényével. Teljesen új irányt mutat az „open-source” források kezelése, de a digitális jogok kezelése, a szellemi tulajdon védelme, a biztonság és hozzáférés kérdése is fontos szempont marad.

A képzésben szaporodnak az e-learning jellegű szolgáltatások, a közgyűjtemények egyre inkább fölismerik az élethosszig tartó tanulást, a közösségi identitás formálásának jelentőségét és lehetőségeit.

A legfiatalabbak szokási között a könyvtár kerülése jellemző, attraktívabb, megújult szol-

gáltatásokat várnak, a könyvtár „márkájának” megfiatalítását. Gyorsan akarnak tájékozódni, a webhez fordulnak, ha információt keresnek, az önkiszolgálás eredményével elégedettek. Trendek ugyanakkor azt is jelzik, hogy az iskolai végzettség emelkedésével párhuzamosan nő a könyvtárhasználat aránya. A szlovák felsőoktatási hallgatók a könyvtárat keresik fel leginkább tanulás, ingyenes számítógép-használat, feladatok megoldása céljából. De már nem tekintik a könyvtárat az elektronikus források első és legjobb elérési helyének.

A közép-kelet-európai országok UNESCO támogatással 2006-ban Ljubljánban tartottak szemináriumot az információs írástudásról, ahol a következő megállapításokat fogalmazták meg:

Hiányoznak a nemzeti stratégiák, politikák, az információs írástudás a digitális vagy számítógépes írástudás szintjén reked. A képzésben nem szentelnek kellő figyelmet az információs írástudás oktatására. A könyvtári és információs szektorok nincsenek kellően támogatva. Nem foglalkoznak eleget az információs írástudás népszerűsítésével. Hiányos a regionális és globális együttműködés. Nincs elegendő bizonyíték, kutatás az információs írástudás jelenlegi színvonaláról. A munkahelyeken az információs írástudás gyenge színvonalú. Az információs társadalmat szociális kirekesztés jellemzi. Szegényes a kutatásra, képzésre, információs és könyvtári infrastruktúrára fordított anyagi támogatás.

Az alábbi javaslatokat fogalmazták meg szükséges lépésként:

Az információs írástudás egységes nemzeti, politikai stratégiát igényel. Az összes e-stratégiába és tevékenysége bele kell foglalni az információs írástudás fontosságát. Minden képzési szinten szükséges az információs írástudáshoz kapcsolódó készségek oktatása. A könyvtárak, könyvtárosok, információs szakemberek támogatása elengedhetetlen. Az információs írástudás népszerűsítése, együttműködés megvalósítása szükséges regionális, globális szinten. Az információs írástudás mérése és értékelése fo-

lyamatos feladat. A munkahelyeken a nagyobb produktivitás, versenyképesség feltétele az információs írástudás színvonalasabb alkalmazása. A szociális integráció támogatása az információs írástudás eszközeivel. Források biztosítása az információs írástudás mozgósítására.

Az információs írástudás fejlesztése hosszú távú folyamat, amely a kormányok, intézmények, és közreműködő szereplők koordinált együttműködésével valósulhat meg sikeresen.

(Prókai Margit)

07/134

SCHWABE, Carola: Die Schule der neuen Alten. Wie bibliothekare die „Generation 60plus“ fortbilden können = BuB. 58.Jg. 2006. 11/12.no. 777-782.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Res. angol és francia nyelven

Hogyan vehetnek részt a könyvtárosok a 60 éven felüliek továbbképzésében?

Felnőttoktatás; Idős olvasó; Könyvtárosi hivatás

A mai hatvan éven felüliek nagyobb hajlamot mutatnak a tanulásra, mint szüleik az ő korukban. Az információs társadalom részei kívánnak lenni, és ennél fogva a könyvtárak új célcsoportját alkotják. Az idős korosztályokban az utóbbi időben folyamatosan növekedett és előreláthatólag növekedni is fog a tanulás és képzés iránti igény, ezért bizonyos szolgáltatások bővítésére lesz szükség. A könyvtáraknál ez elsősorban az oktatási médiát, a tanulólhelyiségeket és az információs ismeretek közvetítését jelenti.

Az időseket célzó könyvtári programok tervezésekor figyelembe kell venni az esetleg korlátozott látást, hallást, illetve mozgást. Fontos, hogy az oktatott anyag szerkezete világos legyen, álljon rendelkezésre írott dokumentáció és elegendő idő a gyakorláshoz, ismétléshez.

A képességek a növekvő életkorral változnak, átalakulnak. Míg az intelligencia fiatalokra jel-

lemző típusa inkább arra alkalmas, hogy releváns tudás nélkül ismeretlen problémákat megoldjon, az időseknek azon képessége fejlett, hogy tapasztalatuk és szerzett tudásuk segítségével felismerjenek és megértsenek összefüggéseket. A szelle-

mi képességek korral való csökkenése közkeletű tévedés, ugyanakkor az időskori intelligencia sajátosságainak megfelelően az ilyen használók képzésére több időt kell szánni, és ajánlatos legfeljebb tízes csoportokban foglalkozni velük.

(Autoref.)

Információelőállítás, -megjelenítés és -terjesztés

Digitalizálás

Lásd 103

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

07/135

THOMAS, Sarah E.: Publishing solutions for contemporary scholars: the library as innovator and partner = Libr.Hi Tech. 24.vol. 2006. 4.no. 563-573.p. Bibliogr.

A tudományos publikálás alternatívái - könyvtárak új szerepben

Elektronikus publikáció; Esettanulmány [forma]; Fel-sőoktatási könyvtár; Publikálás -tudományos kiadványoké

A 20. század végén a tudományos kommunikáció terén egyfajta krízishelyzet alakult ki. Míg a tudósok elsősorban abban voltak érdekeltek, hogy kutatási eredményeiket minél szélesebb körben tegyék hozzáférhetővé, addig a tudományos folyóiratok árai az egekbe szöktek, beszerzésük költségessé vált. A könyvtárak idővel kénytele-

nek voltak új megoldások után nézni, dolgukat nem kis mértékben könnyítette meg a technológia fejlődése, az internet elterjedése, a kommunikáció új eszközeinek megjelenése. Egyre több egyetemi és főiskolai könyvtár kezdte missziója részének tekinteni a tudományos kommunikációhoz való hozzájárulást: a tudományos cikkek, kutatási eredmények megjelentetését. A cikk a *Cornell University Library* (továbbiakban: CUL) példáján keresztül illusztrálja az amerikai egyetemi könyvtárak részvételét a tudományos publikálásban.

A *Project Euclid* a CUL webes szolgáltatása, amely matematikai és statisztikai tárgyú tudományos cikkekhez biztosít online hozzáférést. A cikkek egy része megvásárolható, egy része nyílt hozzáférésű folyóiratokban található, egy része pedig csak bizonyos tudományos közösségek tagjai számára elérhető. Jelenleg valamivel több, mint 40 folyóirat képezi a szolgáltatás részét. A projekt létrehozását a *The Andrew W. Mellon Foundation* anyagi hozzájárulása tette lehetővé. A finanszírozás költségeit részint a kiadóvállalatok, részint a könyvtár állja az előfizetésekből befolyt összegből. Ily módon a könyvtár megfizethető áron jut az egyes folyóiratok licenceihez.

A CUL másik, a tudományos publikáláshoz kapcsolódó szolgáltatása az *arXiv*, amely elsősorban a fizika, matematika és számítástechnika tudó-